

incompleta, sive modus substantialis, sive accidens, non pertinet ad hanc probationem, quia non intenditur hic illud positivum quod est operatio, an sit accidens, vel non, sed solum illud negativum, quod non sit substantia ipsa operantis. Aliunde vero constat quod non sit substantia incompleta, quia non est materia, neque forma constituens naturam in esse naturæ, sed solum actualitas constituens operantem in actu operandi, nec est modus substantialis, quia non est existentia, vel subsistentia, aut unio, quæ solum agnoscimus esse modus substantiæ: nec enim ordinatur operatio ad ipsam substantiam substantialiter constituendam, vel modificando, vel componendo, sed est actualitas ejus ultima.

X. Ad dubitationes quæ ex Cajetano et aliis referuntur, respondetur quod dicendo quod actus purus est sua actualitas non significatur quod est ibi aliquid per modum actuantis, et aliquid per modum actuati, sed simpliciter quod est sua actualitas per modum actus puri, et per modum summæ simplicitatis, non per modum alicujus compositionis: nec enim ly sua cum dicitur quod est sua actualitas, importat respectum actuantis, sed solum quod est sua tamquam substantia, et essentia sua per unitatem, et identitatem, sicut dicitur quod Deus est sua essentia, et suum esse sine ullo respectu actuantis. Et similiter cum dicit D. Thomas, quod actio est actualitas virtutis, et esse est actualitas essentia, non intelligit quod sit actualitas per informationem vel compositionem, aut per summam simplicitatem, vel identitatem, sed loquitur absolute, et in communi, abstrahendo ab omnibus istis modis, sed solum affirmat quod est actualitas virtutis, sive hoc fit per modum informationis, et actuationis, ut in

nobis, sive per modum summæ simplicitatis, et identitatis, ut in Deo. Et quando dicitur quod ea quæ se habent ut proprius actus, et propria potentia, solum identificantur in actu puro, intelligitur hoc, semotis imperfectionibus, id est, non remanente potentialitate (alias enim non identificarentur) sed remanente toto hoc per modum summæ, et puræ actualitatis.

XI. Secunda ratio D. Thomæ est, quia si intelligere Angeli esset sua substantia: ergo esset subsistens: sed intelligere subsistens non potest esse nisi unum, sicut nec aliquid abstractum subsistens: ergo non distingueretur substantia Angeli, neque a substantia Dei, neque a substantia alterius Angeli, ex quo sequitur.

Tertia ratio, quæ est confirmatio præcedentis, quia si Angelus esset suum intelligere, non posset inveniri in Angelis diversus gradus in intelligendo cum ista diversitas proveniat ex diversa participatione ipsius intelligere.

Circa hanc rationem fere totum pondus difficultatis est circa illam propositionem, quod intelligere, si est subsistens, est tantum unum: nec enim videtur hoc recte probari, vel supponi, quia vel propositio illa procedit de intelligere universalissimo, quale est intelligere actus puri, vel de intelligere Angeli, vel talis Angeli, v. g. Gabrielis. Primo modo vera est propositio, sed non propositum, quia non loquimur de intelligere universalissimo, quod est actus purus, sed de intelligere particulari, quod est Angeli. De hoc autem intelligere non apparet in qua vi sequatur illa consequentia, intelligere angelicum est subsistens: ergo est unum. Et instatur aliquibus exemplis: nam albedo si esset abstracta, et subsistens, esset quidem una in ratione albedinis, sed non in

ratione, et genere coloris; possent enim esse alii colores abstracti: ergo similiter si intelligere Gabrielis esset abstractum, esset unum in specie intellectionis Gabrielis, non in toto genere intelligendi. Item non sequitur Gabriel est natura specifica subsistens: ergo intellectualis natura, et non solum Gabrielis natura est una, et immultiplicabilis: anima rationalis est forma per se subsistens: ergo immultiplicabilis; albedo est per se subsistens: ergo color illi identificatus, et non solum albedo, erit unus numero. Quare vel omnis forma subsistens ex hoc quod est subsistens est tantum una, et hoc falsum, ut patet in tam multis formis subsistentibus, quæ tamen multiplicantur; vel solum intelligere hoc privilegium habet, quod si est subsistens, est unum, et de hoc oportet reddere rationem.

Contra aliam consequentiam D. Thomæ, nempe quod sequeretur quod intelligere subsistens Angeli esset etiam ipsa substantia Dei, instatur quia Angeli intelligere adhuc ut subsistens, esset quoddam intelligere angelicum, ut supponimus: ergo solum identificaret sibi prædicata angelica, non divina, ut esse immensum, æternum, increatum, nec identificaret sibi ipsum esse, aut velle: adhuc ergo distingueretur ab illo. Similiter in ultima ratione D. Thomæ non sequitur non dari diversos gradus magis vel minus perfectos, quia etiamsi intelligere illud esset subsistens, adhuc daretur Deus qui esset primum principium, ex cujus participatione omnes illi gradus descenderent, et unusquisque subsisteret, sicut modo derivantur diversæ substantiæ spirituales magis vel minus perfectæ, et tamen subsistentes.

XII. Pro intelligentia hujus rationis D. Thomæ solum oportet advertere.

Primo, generalem rationem, et doctrinam de formis abstractis, quæ si in sua abstractione sunt subsistentes, in illo genere in quo sunt formæ, non possunt plurificari, sed esse unum, quia plurificatio semper est per concretionem.

Secundo, specialem rationem ipsius intelligere, quod propter suam universalitatem hoc ipso quod est subsistens debet esse unum in toto genere, et universalitate intelligendi. Circa primum supponendum est, quod diximus præcedenti tomo, disputatione quinta, articulo primo, quod aliud est formam esse subsistentem, aliud esse subsistentem in abstractione formali: nam ad hoc ut forma sit subsistens, non requiritur quod sit una, neque quod contineat aliquam perfectionem sui generis, sed potest etiam includendo limitationem, et imperfectionem aliquam subsistere, quia natura, seu forma substantialis est, sicut videmus animam subsistere, et Angelum, et multas naturas corporeas, quæ tamen suas retinent imperfectiones cum tali subsistentia: nam ad hoc ut subsistant, sufficit quod habeant esse per se, et incommunicabile alteri, sive sit perfectum, sive imperfectum et limitatum; at vero forma subsistens in abstractione formali debet esse forma purificata ab omni eo quod formale non est, id est, ab omni materialitate, seu ab omni conditione materiali, et potenciali sui generis, et in hac purificatione subsistens, id est, non communicabilis alteri; talis enim forma, ex eo quod est abstracta, seu purificata ab omni materialitate sui generis, nihil de imperfectione illius generis in sui constitutione habet; et ex eo quod subsistens, nihil contrahit de imperfectione, et potentialitate aliena, quia si est subsistens, non communicat alteri; et sic nihil ex ejus communicatione contrahit. Unde restat

quod talis forma sic abstracta, et subsistens debeat continere totam perfectionem illius generis, et debet esse una, et immultiplicabilis, quia omnis multiplicatio debet fieri per aliquid extraneum, seu quod sit extra conceptum talis rei quæ multiplicatur. Nam talis multiplicatio debet fieri per aliquam differentiam contrahentem, vel materiam recipientem. Et quidem differentia contrahens, si contrahat genus, est extra conceptum generis; si vero contrahat speciem, multo magis est extra conceptum speciei, quia sumitur a principiis materialibus, quæ extra conceptum speciei, et quidditatis sunt. Similiter materia, seu subiectum recipiens est extra conceptum formæ receptæ; unde hoc ipso quod contrahitur, vel recipitur talis forma, hoc ipso extraneatur a propria formalitate, et non manet abstracta, seu purificata in abstractione formali, neque in illa subsistens, si quidem communicatur alicui rationi extraneæ. Adde quod omnis multiplicatio, sive specifica, sive generica aliquam limitationem, et imperfectionem involvit, quia aliquid debet esse in isto, quod non in illo, si sit multiplicatio: ergo limitate habet hoc, et limitate habet illud, cum unum careat eo quod aliud habet. Relinquitur ergo tamquam certum quod omne abstractum abstractione formali, si subsistat in tali abstractione, non potest esse nisi unum, et immultiplicabile.

XIII. Circa secundum quod pertinet ad rationem ipsius intelligere, est advertendum quod intelligere ex duplici principio limitatur, scilicet ex objecto a quo habet specificationem, et ex subiecto a quo habet individuationem, et si est subsistens, caret utraque. caret quidem specificatione, quia substantia non est ad aliud, sed ad se; et sic species illius non sumitur ex tendentia ad

aliud, quia repugnat substantiam consistere in tendentia, et ordine ad alterum, sed in se, et per se est. Unde perfectio quæ competit alicui formæ ex ordine ad alterum, hoc ipso quod redditur subsistens, debet competere per se, et in se, et ita si specificatio formæ est ab objecto, et per tendentiam in illud, si natura illa, et forma substantialis est, et subsistens, hoc ipso specificatio illa subsistens esse debet, et non ad alterum. Quod si verum est dari in divinis relationes, quæ substantiales sunt, et tamen sunt ad alterum, hoc non est quia specificationem, et perfectionem sumant per dependentiam ad alterum etiam correlativum, sed habent unam, et eandem substantiam, et perfectionem essentialem solumque opponuntur in ipso exercitio respiciendi: et hoc totum habent propter infinitam eminentiam divinæ naturæ cui identificantur. Unde si hoc ponitur tali modo in ipso intelligere, hoc ipso debet poni infinitas in tali ratione intelligendi, sed tamen si datur specificatio, et essentialis perfectio in ipso intelligere per ordinem ad objecta, hoc ipso debet tale intelligere esse dependens ab objecto, et importare tendentiam, seu habitudinem transcendentem ad illud. Et hoc repugnat conceptui substantiæ quæ in sui specificatione, et natura non potest esse ordinata ad alterum, sed subsistens in se, licet infinitas divinæ naturæ identificet sibi relationes ejusdem substantiæ, sed correlativi exercitii. Quare si datur intelligere subsistens, non potest esse specificabile ab objecto.

Similiter non potest tale intelligere esse multiplicabile ex parte subiecti, sed carere debet multiplicatione individuali, quia cum intelligere dicatur esse ipsa substantia intelligentis, impossibile est quod multiplicetur intelligere in eodem in-

telligente, alias multiplicarentur substantiæ, et sic redderetur multiplex intelligens, sicut est multiplex intellectio, quia idem substantialiter essent tunc intelligens, et intelligere: non ergo stat multiplicari ipsum intelligere substantiale, et non multiplicari intelligens. Si ergo intelligere substantia intelligentis est, unum esse debet, sicut ipse intelligens: nec enim in tali casu erit actio procedens intellectio, sed erit ipsamet substantia intelligentis, quam implicat procedere a se.

XIV. Ex his duobus præsuppositis sequitur cum præcisa evidentia ratio D. Thomæ, quæ tam efficaciter probat quod intelligere quodcumque, si est subsistens, est unum, quam quod esse, si est subsistens, est unum, imo tunc implicat quod intelligere subsistens sit angelicum, vel humanum, sicut implicat quod esse subsistens sit hominis vel equi, vel Angeli, sed si est esse subsistens, est esse purum, eo quod esse secundum conceptum suæ actualitatis est actus entis, ut ens est: limitatur autem, et contrahitur penes naturas, et essentias, in quibus recipitur, sicut est esse hominis, et esse lapidis et esse Angeli. Quare remoto omni recipiente, et posito esse subsistenti, reddit ipsum esse in suam amplitudinem, quia non est a quo limitetur. Similiter intelligere est actus ultimus in linea intelligibili, quæ ambit totum ens: omne enim ens est intelligibile. Limitatur autem specificative ex objecto specificante, et individualiter ex subiecto exercente, et producente intellectionem. Unde si removetur omnis specificatio, et exercitium producendi et emittendi intellectionem, reducit intelligere in ipsam universalitatem lineæ intelligibilis; et sic est universaliter perfectus in illa linea, sicut actus purus intelligendi.

XV. Formatur ergo probatio S.

Thomæ sic. Intelligere subsistens necessario debet attingere aliquod objectum, quia si intelligit, aliquid intelligit, non vero nihil; sed non specificatur tale intelligere ab aliquo objecto, ut ostensum est, quia substantia non specificatur ab alio: ergo est tale intelligere sine ulla specificatione, et limitatione desumpta ab objecto: ergo est actus secundus in linea intelligibili extra omnem speciem, quia species intelligendi non sumitur nisi ab objecto: ergo caret omni limitatione proveniente ex contractione specifica, et ex multiplicatione per ipsam. Non sufficit autem dicere quod specificaretur a seipso ut objecto, sicut intelligere divinum, quod habet seipsum pro objecto. Non sufficit hoc, quia intelligere est operatio immaterialis amplectens omne intelligibile, alias si solum posset intelligere seipsum, et non alia objecta, et in se esset limitatum ut Angelus, non infinitum sicut Deus, imperfectius esset hoc intelligere, quam intelligere humanum, et infimum quod potest omnia entia attingere. caret etiam limitatione proveniente ex receptione in aliquo subiecto, seu principio materiali, quia subsistit in ipsa actualitate, seu actu secundo intelligendi: ergo caret omni principio extraneodante potentialitatem, et imperfectionem tali actualitati intelligibili: ergo est abstractum intellectualitatis subsistens in ipsa abstractione, quia actualitas intelligibilitatis habetur per abstractionem a materia, seu per ipsam immaterialitatem; ergo intelligere subsistens est actualitas ultima, seu actus secundus in ipsa immaterialitate subsistens: ergo ambit omnem perfectionem illius generis sine admixtione alicujus extranei, seu specificativi contrahentis, quia in ipsa immaterialitate, et actualitate intelligibili subsistit: ergo non potest multiplicari in

genere intelligibili, quantum ad perfectionem, quia omnem colligit et adunat in se, dum abstrahit, et purificatur ab omni limitatione specificationis, et potentialitate receptionis, quod est esse actum purum in genere intelligibili.

Ex hoc autem bene sequuntur reliquæ consequentiæ D. Thomæ.

XVI. Prima est, quod non distinguitur substantia Angeli, seu substantia illius intelligere a substantia Dei. Hoc patet, quia includeret totam perfectionem in esse intelligibili: purificata omni potentialitate, et contractione specifica illius, sed substantia, seu natura Dei nihil aliud est quam intelligere in tota sua perfectione, et sine ulla potentialitate: ergo illud intelligere subsistens esset natura Dei.

Secunda consequentia est, quod non distingueretur a substantia alterius Angeli. Patet, quia quælibet substantia Angeli esset suum intelligere, et intelligere subsistens esset unum: ergo omne intelligere Angelorum esset unum: ergo et omnis substantia, quia intelligere Angelorum substantia est.

Tertia consequentia: Non esset tunc diversus gradus magis vel minus perfectus in Angelis. Patet hoc, quia non daretur aliqua forma, seu natura per modum actus primi, respectu talis actus secundi, qui esset intelligere: ergo neque diversus gradus, quia graduatio est penes diversas naturas, seu formas, quæ se habent ut actus primus ad intelligendum, ipsa autem actio intelligendi, si est subsistens seu substantia ipsa intelligentis non est nisi una, ut ostensum est: ergo in ipsa non sunt plures gradus, quia nec plures specificationes, seu species. Naturæ autem, seu species quæ constituent diversos gradus per modum actus primi, tunc non dantur: ergo in tali casu non darentur plures gradus in-

telligendi secundum majorem vel minorem perfectionem.

XVII. Ad rationes dubitandi contra hanc rationem D. Thomæ, respondetur quod illa propositio: Intelligere subsistens est tantum unum, procedit de quocumque intelligere, non supponendo quod est intelligere universalissimum, sed inferendi quod si est subsistens in illa abstractione formali, hoc ipso est universalissimum, et unum in illo genere intelligibili. Unde dicere quod intelligere Angeli sit ejus substantia, seu subsistens, hoc ipso demonstratur impossibile, quia ex una parte ponitur intelligere particulare, quia dicitur esse angelicum, et ex alia parte cogitur dicere quod est universalissimum, quia subsistens est; et sic extra omnem speciem et receptionem, quæ sunt principia limitandi et particularizandi ipsum intelligere et intellectualitatem.

XVIII. Ad exempla, quæ contra hoc afferuntur, respondetur.

Ad primum de albedine, si esset abstracta, dicimus quod solum esse una specie albedinis, et non in genere coloris, vel alterius qualitatis, quia non abstraheret nisi in illa ratione specifica albedinis. Cæterum intelligere hoc ipso quod redderetur subsistens, seu substantia, careret omni principio specificante, quod est objectum; et sic abstraheret in ipsa actualitate, tollendo omne contractivum, et limitativum in ratione specifica; et sic esset unum, et ambiret omnem perfectionem, non solum alicujus speciei intelligibilis, quia eam non haberet, sed totius generis intelligibilis. Dicere autem quod esset intelligere Gabrielis in specie illius, et quod esset intelligere subsistens, esset repugnantia, quia tale intelligere subsistens non specificaretur ab aliquo extra se, nec a se solum, quia intelligere Gabrielis non est solum potens intelligere se

id est, substantiam ipsam Gabrielis, sed etiam alia. Hoc ipso autem quod intelligeret alia, et non specificaretur ab illis, esset intelligere extra omnem speciem, vel in sua substantia haberet unde omnia intelligeret perfecte, et distincte, quod nulli substantiæ creatæ convenire potest. Si autem intelligeret solum substantiam Gabrielis, non esset intelligere perfectum.

Ad secundum exemplum dicitur quod natura specifica Gabrielis est subsistens, et similiter anima rationalis, non tamen subsistunt in ipsa abstractione formali, sed in concretionem, et mixtione aliarum rerum quas in se recipere possunt, sicut recipiunt accidentia, et existentiam, etc.

XIX. Ad id quod ultimo ponitur, respondetur quod fundamentum D. Thomæ non stat in hoc, quod omnis forma subsistens sit una, vel ex eo quod subsistens multiplicabilis non sit: hoc enim adeo manifeste est falsum, quod non potuit in mentem alicujus venire. Neque hoc solum est proprium ipsius intelligere, si subsistens sit, sed, ut inquit D. Thomas, est proprium omnium abstractorum, id est, omnis formæ, quæ subsistit in abstractione formali, talis in illo genere in quo est forma remanet una; et intelligere hoc ipso quod esset subsistens careret specificatione ab objecto extrinseco, essetque unum in toto genere intelligibili, ut ostensum est.

Ad secundam instantiam contra aliam consequentiam D. Thomæ respondetur D. Thomam recte inferre quod si intelligere Angeli esset substantia, non distingueretur a substantia Dei, quia non remaneret solum intelligere angelicum, sed universalissimum in toto genere intelligibili; et sic utrumque sequeretur nempe, et quod esset angelicum, quia sic supponitur, et quod esset

divinum, quia purificatum, et abstractum ab omni specificativo, et receptivo, quæ sunt principia limitantia intellectionem: ac per hoc recte probatur implicatio in hoc quod intelligere Angeli sit subsistens.

Ad ultimam instantiam respondetur, quod in illo casu recte sequitur non dari diversos gradus in genere intelligibili, quia ut probatum est, intelligere subsistens est unum colligens in se omnem perfectionem illius lineæ intelligibilis, et consequenter in hoc intelligere subsistente non possent dividi diversi gradus magis, vel minus perfecti. Quod autem modo dentur diversæ substantiæ spirituales diversorum graduum et tamen subsistentes, ideo est quia sunt subsistentes tamquam substantiæ per modum actus primi, non tamquam ultima actualitas quæ est intelligere, subsistens in sua formali abstractione: hoc enim ut ostensum est, semper est unum.

RECTE PROBAT D. THOMAS QUOD INTELLIGERE ANGELI NON SIT EJUS ESSE.

XX. Probat D. Thomas in articulo secundo, quod intelligere Angeli, non solum non est sua substantia, sed neque ejus existentia, seu esse, supponendo quod est duplex actio, altera transiens, et altera immanens; transiens infert passionem in aliquo extra se, immanens autem non, sed manet intra agens. Unde prima actio non potest præbere existentiam suo agenti, quia cum transeat extra ipsum, non potest munus existentiæ habere, quia hæc non transit extra subjectum quod reddit existens. Secunda autem actio pro hac parte non repugnat quod sit existentia operantis, quia extra illud non transit, cum revera maneat in agente.